

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Філологічний факультет
Кафедра української мови та славістики**

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць

Випуск 14

Рівне – 2025

*Рекомендовано до друку вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 30 червня 2025 року)*

Рецензенти:

Ніколаєнко Л. І., кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства імені О. О. Потебні;

Мединська Н. М., доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та методик викладання, проректор з наукової роботи Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука;

Деменчук О. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету.

Редакційна колегія:

Адах Н. А., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Антончук О. М., канд. пед. наук, доцент кафедри української мови та славістики РДГУ;

Архангельська А. М., докт. філол. н., професор кафедри славістики (секція україністики) Університету ім. Ф. Палацького в Оломоуці (Чеська Республіка);

Вокальчук Є. Л., канд. пед. н., доцент, завідувач навчально-методичного кабінету Рівненського економіко-технологічного коледжу НУВГП;

Волос Н. П., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ (*гол. ред.*);

Гаврилюк Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Максимчук В. В., канд. філол. н., доцент, завідувач кафедри української мови і літератури НУ «Острозька академія»;

Мороз Л. В., канд. філол. н., професор, завідувач кафедри іноземних мов РДГУ;

Ніколайчук Г. І., канд. пед. н., професор, декан філологічного факультету РДГУ;

Павлюк Н. П., канд. пед. наук, доцент кафедри української мови та славістики РДГУ;

Ричагівська Ю. Є., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Совтис Н. М., докт. філол. н., професор, завідувач кафедри української мови та славістики РДГУ;

Шкарбан Т. М., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ;

Шульжук Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ.

Л 59 Лінгвістичні студії молодих дослідників: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. 2025. Вип. 14. 229 с.

До збірника увійшли матеріали конференції, присвяченої пам'яті професора Каленика Шульжука та професорки Галини Вокальчук, зокрема статті молодих дослідників і провідних фахівців у галузі філології та лінгводидактики.. У працях розглянуто актуальні питання граматики сучасної української мови, лексикології, проблеми мовної освіти, актуальні питання міжкультурної комунікації, мовно-літературні трансформації.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів-філологів, учнів шкіл.

Відповідальна за випуск – канд. філол. наук, доцент Н. П. Волос.

Видання здійснено в межах наукового проекту кафедри української мови та славістики Рівненського державного гуманітарного університету «Лінгвістичні студії молодих дослідників».

Ричагівська Юлія

ГРАМАТИЧНІ ОБРІЇ ПРОФЕСОРА КАЛЕНИКА ШУЛЬЖУКА

У статті висвітлено основні віхи життя та наукової творчості доктора філологічних наук, професора К. Ф. Шульжука, який був багаторічним очільником кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.

Ключові слова: *К. Шульжук, мовознавство, синтаксис, складне багатокомпонентне речення.*

The article is about the life and scientific activity of Doctor of Philology, professor K. F. Shulzhuk, who was the long-time head at the Department of Ukrainian Language Rivne State University of the Humanities.

Key words: *K. Shulzhuk, linguistics, syntax, complex multicomponent sentence.*

Цьогоріч Рівненщина, наукова та педагогічна громадськість усієї країни вшановують 85-ліття з дня народження видатного мовознавця, із чиім іменем в україністиці пов'язаний розвиток синтаксичної теорії, дослідника актуальних питань вітчизняної граматики, автора підручників і посібників для вищої школи та освітян, мудрого керівника, наставника багатьох поколінь філологів – професора **Каленика Федоровича Шульжука**.

Минуло півтора десятиліття, як він відійшов у вічність, але добра пам'ять про нього живе в багатьох загальноосвітніх закладах і вишах України, де є педагоги, науковці, до професійної долі яких мовознавець доторкнувся чи як викладач із фаху чи керівник дисертації, як опонент на захисті чи автор відгуку на автореферат, рецензент наукових праць, радник щодо теми дослідження.

Майбутній науковець народився 24 червня 1940 року на рівненському Поліссі в селі Погорілівка.

У 1958 році вступив до Рівенського вчительського інституту на спеціальність «Українська мова і література та співи». У віднайдених викладачами кафедри української мови РДГУ архівних матеріалах згадано студентську наукову конференцію, яка проходила навесні 1961 року. За її результатами спільне дослідження Каленика Шульжука і Тараса Гапончука як одне з найкращих рекомендували до друку у студентському науковому збірнику та надіслали на конференцію до Львова.

Отримавши диплом вчителя з відзнакою, майбутній мовознавець працював у сільській школі, проходив службу в армії. Та своїм життєвим покликанням визначив наукову творчість – і вступив до аспірантури Київського педагогічного інституту, де обрав тему дисертації «Звертання в українських народних піснях». Як засвідчують публікації тих років у журналах «Українська мова і література в школі», «Мовознавство», Каленик Федорович зосередився на дослідженні граматичної природи звертання, вивчав його структурні та стилістичні особливості; у цих роботах не оминав дискусійних навіть донині питань про зв'язок звертання із членами речення.

Відтоді головною темою студій Каленика Шульжука стала граматики, а досягнення в цій царині згодом привели його до визнання в науковому світі.

Кількарічну працю молодого вченого підсумував захист кандидатської дисертації (1969). Уже незабаром його, старшого викладача Миколаївського педінституту, запросили завідувати кафедрою української мови в Рівенському педагогічному інституті.

Майже чотири десятиліття – від 1971 року й до останніх днів життя – Каленик Федорович Шульжук працював у стінах нашого закладу: завідував кафедрою, був деканом філологічного факультету, а головне – служив науці.

У 1970-х рр. зосередив свою увагу на проблемі складного багатокomпонентного речення, дослідження якого на той час в україністиці вичерпувалося хіба лише кількома працями. Упродовж наступного десятиліття в наукових виданнях з'явилися численні публікації мовознавця, де він поглиблено, системно й всебічно вивчав обраний об'єкт.

Увесь цей доробок ліг в основу його монографії «Складні багатокomпонентні речення в українській мові» (1986). Чи не вперше в українській лінгвістиці вчений порушив питання про місце багатокomпонентних конструкцій у системі синтаксичних одиниць. Мовознавець розглянув набір конструктивних ознак, які впливають на встановлення моделей багатокomпонентних речень і вказують на їхню специфіку, порівняно з елементарним складним реченням. На підставі цього обґрунтував синтаксичний статус багатокomпонентних конструкцій як окремого різновиду в системі складного речення, уклав їхню типологію в українській мові, встановивши 13 моделей. Належну увагу Каленик Федорович приділив дослідженню синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень між частинами й компонентами поліпредикативних конструкцій, оскільки семантико-синтаксичний підхід до вивчення одиниць мови вважав одним із найперспективніших. Учений також наголосив, що складні багатокomпонентні речення за своєю семантикою та структурою, стоять до тексту ближче, ніж прості чи складні елементарні. Питання про зв'язок цих конструкцій із текстом та про особливості функціонування багатокomпонентних моделей у різних стилях сучасної української мови визначив як актуальні для подальших студій.

Своєю монографією «Складні багатокomпонентні речення в українській мові» науковець не лише поглибив та увиразнив теорію багатокomпонентності у вітчизняній лінгвістиці, а й окреслив перед собою нові граматичні обрії, які осягав своїм дослідницьким зором у наступні кілька десятиліть – уже після захисту 1990 року однойменної докторської дисертації.

Незадовго до цієї знаменної події невтомний мовознавець підготував посібник для вчителя «Складне речення в українській мові» (1989), бо перейшовши трудитися з учительської ниви на наукову, він не забував про школу, завжди розумів необхідність адаптувати досягнення високої науки до потреб педагога, який за допомогою Слова формує особистість учня.

1991 року Каленик Федорович отримав вчене звання професора, незабаром був обраний академіком Академії наук вищої школи України.

Але продовжив трудитися: багато публікувався у фахових журналах і видав навчальний посібник для студентів-філологів «Синтаксис складного речення» (2000), який уклав на засадах функційної науки. Праця унікальна тим, що вперше у виданні такого типу системно й повно представлені багатокomпонентні складні речення. Під керівництвом професора викладачі кафедри реалізували ще один важливий проєкт – підготували навчально-методичний посібник «Українська мова» на допомогу вступникам (уклад. К. Шульжук, О. Кузьмич, Т. Шкарбан, Н. Шульжук; 2008).

Проте головним у доробку професора для студентів став підручник «Синтаксис української мови», який 2004 року під грифом МОН України побачив світ у видавничому центрі «Академія». А вже за кілька років через надзвичайну популярність цієї праці у вишах та з нагоди 70-річного ювілею автора було здійснено перевидання.

Мовознавець започаткував синтаксичну школу, залучивши аспірантів до вивчення проблем багатокomпонентного речення. Під керівництвом професора та за його активного сприяння захищено 7 кандидатських дисертацій.

Упродовж 18 років Каленик Федорович був головним редактором фахового збірника наукових праць «Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії», який видавала кафедра української мови. Високий авторитет дослідника сприяв тому, що за ці роки в збірнику опубліковано близько 450 статей учених із різних міст України та викладачів нашого університету.

Науково-педагогічна діяльність доктора філологічних наук, професора Каленика Шульжука відзначена званням «Заслужений працівник освіти України», знаком «Відмінник освіти України», Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України, дипломом лауреата нагороди Ярослава Мудрого Академії наук вищої школи України, почесними грамотами Рівненської облдержадміністрації.

Каленик Федорович Шульжук керував кафедрою української мови майже чотири десятиліття. 2010 року кафедрі присвоєно його ім'я, а для вшанування пам'яті професора започаткований проєкт «Лінгвістичні студії молодих дослідників», у рамках якого проходять наукові читання, конференції, виходять збірники наукових праць здобувачів освіти.

Викладачі нашої кафедри підготували низку публікацій про внесок видатного мовознавця в науку, а саме: «Ім'я в науці: професор К. Ф. Шульжук» (проф. Г. Вокальчук, доценти О. Кузьмич, Т. Шкарбан, Н. Щербачук), «Мовознавча школа професора К. Ф. Шульжука (до 80-річчя від дня народження)» (доц. О. Кузьмич), «Синтаксична концепція професора К. Ф. Шульжука» (доц. О. Кузьмич).

У 2019 році на фасаді навчального корпусу університету на пошану науковця відкрили пам'ятну дошку.

Професор К. Ф. Шульжук вписав своє ім'я в історію українського мовознавства як авторитетний науковець, дослідник граматичної теорії мови, а для своїх учнів і колег він став прикладом самовідданого служіння науці, яку називав творчістю.

Література

1. Вокальчук Г. М., Кузьмич О. О., Шкарбан Т. М., Щербачук Н. П. Ім'я в науці: професор К. Ф. Шульжук. *Динамічні процеси в граматиці і лексичному складі сучасних слов'янських мов* : зб. наук. праць учасників наук. конференції,

присвяченої пам'яті проф. К. Ф. Шульжука (Рівне, 19–20 травня 2011 р.). Рівне, Оломоуць, 2011. С. 4–7.

2. Півстоліття в мовно-освітньому просторі (до 50-річчя кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету) / Вокальчук Г. М. та ін. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії* : зб. наук. праць. Вип. 21 (3). Рівне, 2013. С. 3–24.

3. Шульжук Каленик Федорович : біобібліографічний покажчик / уклад. : С. Н. Грипич, М. П. Мельникович, І. Б. Шиховцова. Рівне : РДГУ, 2010. 78 с. (Академіки, доктори наук, професори РДГУ).

4. Шульжук К. Ф. Складні багатокомпонентні речення в українській мові : монографія. К. : Вища школа, 1986. 183 с.

ЗМІСТ

НА ПОШАНУ СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ
ПРОФЕСОРА КАЛЕНИКА ФЕДОРОВИЧА ШУЛЬЖУКА ТА
ПРОФЕСОРКИ ГАЛИНИ МИКОЛАЇВНИ ВОКАЛЬЧУК

Адах Наталія, Гаврилюк Наталія

ЗАВЖДИ В ПОШУКАХ НОВОГО: ТВОРЧОСВІТ ПРОФЕСОРА ГАЛИНИ
МИКОЛАЇВНИ ВОКАЛЬЧУК.....4

Ричагівська Юлія

ГРАМАТИЧНІ ОБРІЇ ПРОФЕСОРА КАЛЕНИКА ШУЛЬЖУКА.....13

РОЗДІЛ 1

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ГРАМАТИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА
СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ ЄС

Барчук Людмила

СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС ЯК РОЗДІЛ ЛІНГВОСТИЛІСТИКИ.....20

Волос Наталія, Авдейчик Катерина

СИНТАКСИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ З ОЗНАЧЕННЯМИ В РОМАНІ «ЗА СПИНОЮ»
ГАСЬКИ ШИЯН: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІЙНИЙ АСПЕКТ.....25

Волос Наталія, Баковецька Дарина

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ СКЛАДНИХ
СПОЛУЧНИКОВИХ КОНСТРУКЦІЙ НЕРОЗЧЛЕНОВАНОЇ СТРУКТУРИ В
ТЕКСТАХ ТВОРІВ А. КОКОТЮХИ.....32

Волос Наталія, Сукало Тетяна

ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ РЕЧЕНЬ У
ТВОРАХ НАТАЛІЇ ГУРНИЦЬКОЇ.....39

Шкарбан Тамара, Бабич Христина

СКЛАДНОСУРЯДНІ РЕЧЕННЯ У ПРОЗІ МАРІЇ МАТІОС.....47

Шульжук Наталія, Бальчаровська Богдана

МОРФОЛОГІЧНІ ВЕРБАЛІЗАТОРИ ЕМОЦІЙ У РОМАНІ «НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ» М. КІДРУКА.....	53
---	-----------

Шульжук Наталія, Пляшко Софія СИНТАКСИЧНІ МАРКЕРИ СІМЕЙНОГО КОНФЛІКТУ В ПОВІСТІ «КАЙДАШЕВА СІМ'Я» І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО.....	66
---	-----------

Шульжук Наталія, Тарасюк Анастасія ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗВЕРТАНЬ У ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ ЛІНИ КОСТЕНКО (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «МАРУСЯ ЧУРАЙ»)	78
---	-----------

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНА СИСТЕМА МОВИ В ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКАХ І ДИНАМІЦІ

Буян Софія ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ІНТЕРНЕТІ: СЛЕНГ, ЕМОДЗІ, МЕМИ,	93
--	-----------

Маслова Юлія РЕПРЕЗЕТАЦІЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІННОЇ ЛЕКСИКИ У ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ.....	98
--	-----------

Омельковець Руслана, Свірса Діана КОГНІТИВНО-ЛІНГВІСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ НОМІНАЦІЇ «БУДЯК ПОНИКЛИЙ» У ФОЛЬКЛОРНИХ ТЕКСТАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ЕТНОСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	111
--	------------

Самсонік Інна СУЧАСНИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ.....	117
--	------------

Ясак Світлана ТИПОВІ АНОРМАТИВИ В МОВЛЕННІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА.....	124
---	------------

РОЗДІЛ 3

МОВНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Антончук Олександр

СУЧАСНИЙ ПІСЕННИЙ ДИСКУРС У МОВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....132

Жакун Людмила

**ФОРМУВАННЯ МОВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ
«УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ».....139**

Левкович Софія

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....145**

Левшунова Олена

**ЕСЕ ЯК ВИД НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА ЗАНЯТТЯХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....150**

Павлюк Наталія

**ВПЛИВ МЕМІВ, РЕКЛАМИ Й ВІДЕО НА ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ У ШКОЛІ.....158**

РОЗДІЛ 4

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Білоконенко Людмила

МІЖКУЛЬТУРНІ ВІДМІННОСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО КОНФЛІКТІВ.....174

Прохасько Маркіян

**ТЛУМАЧЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ ЯК РОБОТА АВТОРА З
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....182**

РОЗДІЛ 5
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ
СУСПІЛЬНИХ КРИЗ І ВИКЛИКІВ

Іванова Ольга

ВТІЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ КАТЕГОРІЙ У ПОВІСТІ-ПРИТЧІ
Р. БАХА «ЧАЙКА ДЖОНАТАН ЛІВІНГСТОН».....191

Носок Анастасія, Савенок Марія

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КОНЦЕПТУ ХАТА В «КОБЗАРІ» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.....196

Оздемір Оксана

СИМВОЛІКА РОМАНУ ІЄНА БЕНКСА «ОСИНА ФАБРИКА».....206

ХРОНІКА

Совтис Наталія, Волос Наталія, Шкарбан Тамара

Всеукраїнська науково-практична конференція «УКРАЇНСЬКА МОВА В
НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА СВІТОВОМУ ВИМІРАХ» (м. Рівне, 29 травня
2025 року).....212

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....223

ЗМІСТ.....225

Наукове видання

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць «Лінгвістичні студії молодих дослідників»

У збірнику збережено авторську орфографію і пунктуацію

Автори опублікованих матеріалів несуть повну
відповідальність за підбір, точність наведених фактів,
цитат, власних найменувань, статистичних та інших відомостей

Випуск 14

Головний редактор *Волос Н. П.*

Заступники головного редактора *Адах Н. А., Гаврилюк Н. В., Ричагівська Ю. Є.*

Відповідальна за випуск *Волос Н. П.*

Лінгвістичні студії молодих дослідників: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. 2025. Вип. 14.
229 с.

Linguistic Studios of Young Researchers: A Collection of Scientific Papers. Rivne: RSUH. 2025.
Issue 14. 229 p.

This collection includes materials from a conference dedicated to the memory of Professor Kalenyk Shulzhuk and Professor Halyna Vokalchuk, including articles by young researchers and leading experts in philology and linguodidactics.

For scholars, teachers, graduate students, philology students, and schoolchildren.

This publication was produced as part of the research project "Linguistic Studios of Young Researchers" by the Department of Ukrainian Language and Slavic Studies at Rivne State Humanitarian University.

Адреса редколегії:

кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука
Рівненського державного гуманітарного університету, вул. Пластова, 31, м. Рівне, 33000.